

**Alpek B. Levente – dr. Tésits Róbert: A munkaerő-piaci szenzitivitás.
Új módszer a magyarországi munkaerőpiac területi, térszerkezeti
kérdéseinek feltárásában¹
(Kivonat)**

A Pécsi Tudományegyetem Munkaerő-piaci és Esélyegyenlőségi Tanulmányok Központjában készült tanulmány szerzői arra keresik a választ, hogy **mennyire érzékenyen reagálnak településeink a gazdasági és foglalkoztatáspolitikai változásokra**. A szerzők új mérési módszert dolgoztak ki a térségek sérülékenységének (fragilitásának) vizsgálatára.

A peremfeltételekben bekövetkező változásra egy település kétféleképpen reagálhat: stabil marad vagy elmozdul a pályájáról, amelyet a tanulmány szenzitivitásnak nevez. Ezt az érzékenységet egy ún. szenzitivitási index alkalmazásával mérik a szerzők. A szenzitivitás vagy elmozdulás iránya lehet pozitív vagy negatív, azaz javulást (reaktivitást) vagy sérülékenységet (fragilitást) jelezhet.

A tanulmányban a szerzők a térszerkezetre ható folyamatok közül a 2007/2008-ban kezdődő világgazdasági válság, valamint a 2012. év után megvalósuló közfoglalkoztatási programok térszerkezetet befolyásoló hatásait elemezték. A szenzitivitási index inputadatait az ún. relatív mutató szolgáltatta, amely az adott településen nyilvántartott álláskeresők arányát mutatja a település munkavállalási korú népességéhez viszonyítva. Az adatok forrása a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat nyilvántartott álláskeresők számára vonatkozó településsoros statisztikája, míg a mutató nevezője a KSH továbbvezetett népesség adatbázisából származik. A relatív mutató elmozdulásának elemzése, ennek változékonysága utal tehát a szenzitivitásra: a mutató pozitív tartományban való elmozdulása a munkanélküliség növekedését jelzi, azaz kedvezőtlen hatásokat mutat.

A 2007-től 2011-ig tartó, a világgazdasági válság hatásmechanizmusai által dominált időszakban a települések többsége (57%-a) fragilisnek bizonyult, míg a pozitív irányban reagáló (reaktív) települések aránya csupán 7% volt. A leginkább sérülékeny megye Jász-Nagykun-Szolnok volt, ezt követte Fejér, ami jól mutatja, hogy a válság az ország versenyképesebb területeit is érinthette. A legstabilabb megyéknek Győr-Moson-Sopron, Vas és Pest megyék bizonyultak ebben az időszakban.

¹ In: Területi Statisztika, 2014, 54(4): 333-359.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2014/04/alpek_tesits.pdf

A 2011-et követő két év foglalkoztatáspolitikai intézkedései (elsősorban a közfoglalkoztatás volumen-növekedése) azonban átrajzolták az ország munkaerő-piaci szenzitivitási térszerkezetét. Fontos változás, hogy a negatívan reagáló (vagyis sérülékenynek bizonyuló) települések aránya visszaesett a stabil kör javára, erőteljesebb kilengések sokkal kevésbé rázták meg ebben az időszakban a térszerkezetét. Mindeközben a kedvező irányú szenzitivitást mutató települések térszerkezeti képe is megváltozott, s a közfoglalkoztatási politika által kedvezményezett térségek mutattak leginkább reaktivitási pályát (észak-magyarországi, alföldi és dél-dunántúli periferikus területek).

A vizsgált időszakban (2007–2013) összességében Magyarország legstabilabb megyéi Győr-Moson-Sopron, Csongrád és Pest megyék voltak. Itt érezhető a lakosok legkevésbé a saját munkaerő-piaci helyzetükön a jelentős gazdasági és foglalkoztatáspolitikai folyamatok káros hatásait. A legnagyobb fokú fragilitást mutatta Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád és Heves megye, míg reaktivitásban Borsod-Abaúj-Zemplén, Baranya és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék jártak az élen. Ezen, jelentős részben hátrányos helyzetű kistérségekből álló megyék foglalkoztatási pályájának kedvező alakulása különösen előremutató fejlemény, főként akkor, ha annak hátterében fenntartható tendenciák húzódnak meg. Mivel a reaktivitás a szubperiférián jelent meg a legnagyobb arányban, ez a foglalkoztatási térszerkezet kiegyenlítődségét eredményezte.

A tanulmány második részében a szenzitivitás és a munkaerő-piaci helyzet szempontjainak integrálásával a szerzők jellegzetes „válságszenzitív” mintázatot mutató zónákra osztják az országot. Ennek során olyan új térségtípusok tárulnak fel mint a stabil mag (pozíciójukat őrző, kedvező helyzetű települések), kevert szenzitivitású zóna (pl. Zala megye), vagy a sporadikus válságmagok (Mezőcsát, Heves és Sarkad környéke: javuló, de kedvezőtlen helyzetű területek). A magas munkanélküliséggel jellemezhető ún. reaktív/fragilis szubperiféria az északi és keleti határszakasz, valamint Dél-Baranya településeit foglalja magában. E terület fő jellegzetessége a stabilitási fok drámai csökkenése a vizsgált időszakban a fragilis, illetve reaktív kategória bővülése mellett. Azonban a stabilitás csökkenése – magas munkanélküliség esetén – előnyös lehet, ha az elmozdulás kedvező irányban történik. 2011-et követően, elsősorban a közfoglalkoztatási program hatására e tendencia tükröződik a térségben: a fragilis települések aránya 45%-ra csökken (bár még mindig magas), miközben a reaktívaké 31%-ra emelkedik.

Térszerkezeti szempontból az elmúlt több mint fél évtized a kiegyenlítődség irányába hatott, amelynek első részében növekvő fragilitásuk révén a fő szerepet a közép- és nyugat-dunántúli, illetve a közép-magyarországi térségek játszották. Ezzel szemben az

egyenlőtlenségek csökkentésében a 2012–2013 közötti két évben a leghátrányosabb helyzetű észak-magyarországi, alföldi és dél-dunántúli periferikus területek kerültek az élre, amelyben a közfoglalkoztatási mintaprogramok meghatározó szerepet játszottak. Egyértelmű kapcsolat a településméret és a szenzitivitás között inkább csak a reaktív kategóriában jelent meg (kis települések reaktívabbnak bizonyultak).

Elméleti, módszertani nézőpontból előremutató, hogy a tanulmány reagál azon társadalomstatisztikai igényekre, amelyek a gazdasági növekedés mutatószámait fókuszba helyező megközelítéseken túl, a társadalom jóllétében bekövetkező változásokat igyekeznek leírni. Ezen törekvések részeként értelmezhető a szenzitivitás/sérülékenység vizsgálata, vagyis annak számbavétele, hogy az egyes települések mennyire kitettek a gazdasági, foglalkoztatáspolitikai változásoknak. Még akkor is előremutató módszertani kezdeményezés ez, ha alapjában a sérülékenységet egydimenziós módon, a nyilvántartott álláskereső relatív mutatójának változásával ragadják meg a szerzők. E mutatószám kapcsán fontosnak tartjuk felhívni a figyelmet, hogy a relatív mutató elmozdulását a közfoglalkoztatási programok volumenének jelentős megnövekedését követően (azaz a 2013-at követő időszakban) viszont már egyre kevésbé használhatjuk a piaci munkaerő-piaci mozgások indikátoraként, mivel elmozdulásait döntően a közfoglalkoztatási programok adott térségre jellemző volumene és szezonaritása határozza meg. (2014-ben a közfoglalkoztatottak éves állományi átlagléttszáma 178,9 ezer fő volt, miközben a nyilvántartott álláskeresők éves átlagos száma 422,4 ezer főt tett ki.)

A kivonatot a BM KVHÁT Statisztikai, Elemzési és Adatszolgáltatási Osztálya készítette.

Budapest, 2015. március